

Vytloukáč parohová podložka – jamkovnice

Staré Město, šperkařský areál „Na Dvorku“, dílna-objekt XIII/98-09, paroh, 9. století

Vytloukáč podložka zvaná též jamkovnice byla zhotovena z vidlice losího parohu, který je tvrdý, ale není křehký, takže dobře odolává i silnějším úderům. Do jejího povrchu šperkař vysoustružil čtyři možná pět důlků polokulovitého tvaru nestejných rozměrů. Pomocí těchto důlků, kladívka a vytloukáč paličky s kulovitým koncem vytvářel plechové polokoule jako polotovary kulovitých gombíků, bubínkových náušnic a dalších okras, případně v nich tvořil brýlovité segmenty z filigránních drátků do podoby košíčků, z nichž pak vyráběl skvostné košíčkové náušnice. O déle trvajícím používání podložky svědčí mnohé rýhy a zářezy na jejím povrchu způsobené různými šperkařskými nástroji. Na stěnách dvou nejrozměrnějších důlků byly zjištěny výrazné stopy po dlouhodobém zpracovávání zlata a stříbra. Jde o vůbec první jasný doklad hotovení zlatých šperků v některém z center Velké Moravy v 9. století. Je pozoruhodné, že rozměry důlků vykazují výraznou shodu s některými gombíky a náušnicemi s bubínky objevenými na pohřebišti ve Starém Městě „Na Valách“, tzn. jen několik desítek metrů od míst, kde tyto šperky vznikly.

Vytloukáč podložka byla nalezena ve výplni centrální dílny šperkařského areálu spolu s dalšími jasnými doklady zpracování zlata a stříbra. Tento areál o cca deseti dalších pomocných dílnách vyvíjel činnost od přelomu 8. a 9. století do poloviny 9. století a rozkládal se těsně u hradby hradiště, které se nacházelo na vyvýšené, tzv. severní ostrožně současného Starého Města, bývalého Veligradu. Areál zanikl v důsledku neustále se rozšiřujícího pohřebiště s kostelem v poloze „Na Valách“. Jeho roli v 2. polovině 9. století převzal jiný šperkařský okrsek, který se jako součást rozsáhlého výrobního areálu rozkládal v poloze „U Víta“, pouhých 200–250 m od šperkařského areálu „Na Dvorku“.

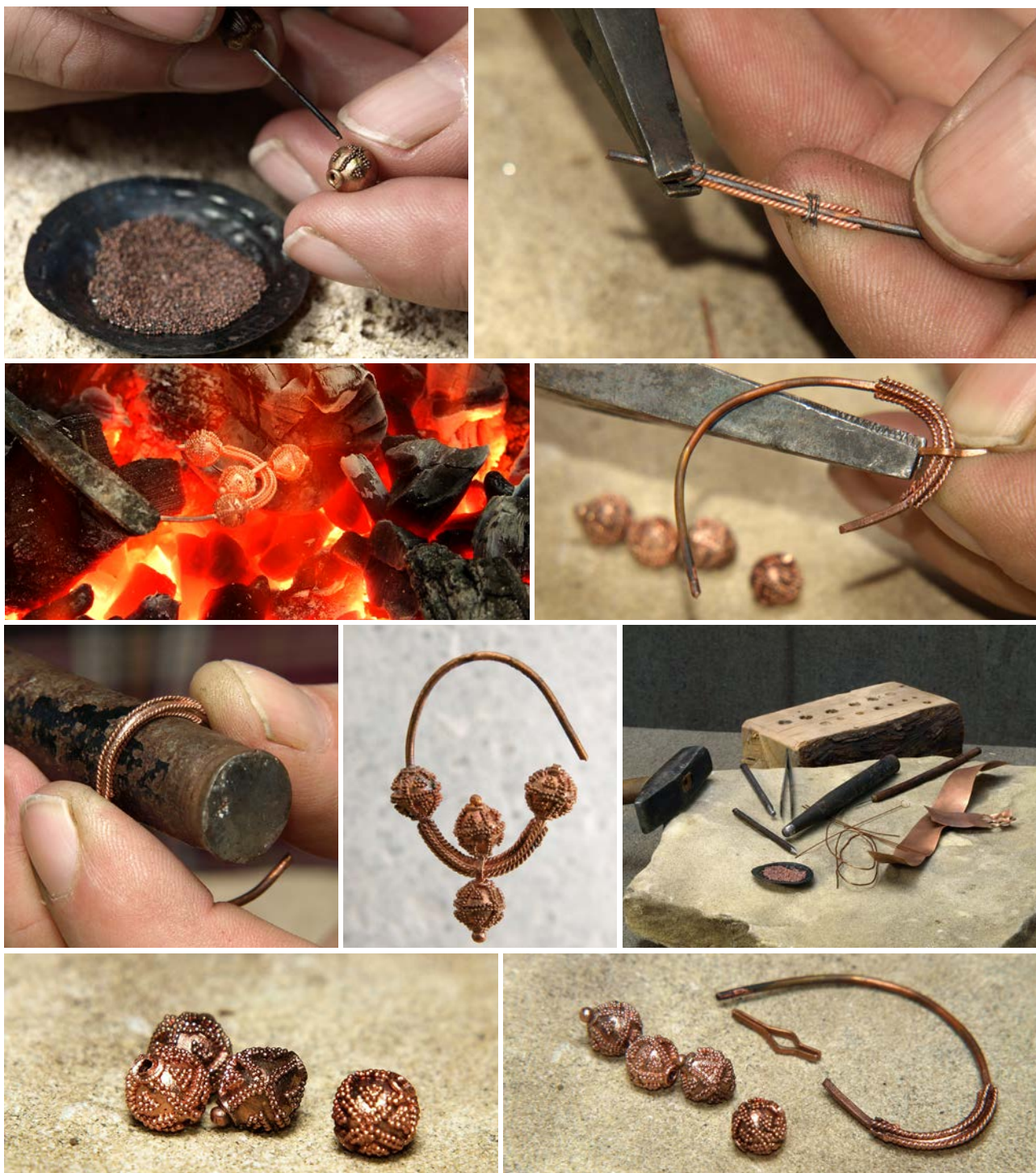
Ze sbírky Moravského zemského muzea, Centra slovanské archeologie

Soubor zlatých šperků, Staré Město pohřebiště „Na Valách“, hrob 282/49, zlato, 9. století.

Zlaté šperky představují část výbavy mimořádně bohatého hrobu mladé asi 20 až 25leté ženy, pochované v průběhu raného období Velké Moravy. Jde o 6 tvarově stejných, drobných zlatých náušnic s oboustranným hrozníčkem, dva páry velkých zlatých náušnic s 9 košíčky spletenými z filigránních drátků a pár masivních zlatých gombíků s granulovaným povrchem, tedy celkem 12 kusů zlatých šperků. Zatímco hrozníčkové náušnice lze považovat za poměrně běžný typ velkomoravských náušnic, objevující se v hrobech významných žen v mnoha variantách a po celé 9. století, typ 9košíčkové náušnice už tak častý zdaleka není a známe ho především z hrobů staršího velkomoravského období. Pro gombíky s celoplošnou granulací je typické, že granulky jsou upevněny v drátkových kroužcích a že v převaze dosahují malých až velmi malých rozměrů. Zlaté gombíky z hrobu 282/49 jsou ve své skupině nejrozměrnější, a tím i materiálově nejnáročnější, takže zřejmě patří do počátků výroby zlatých šperků na Moravě. Všechny zlaté šperky dokládají značnou vyspělost raného velkomoravského šperkařství. Hrob 282/49 patří k nejbohatším pohřbům nejen na pohřebišti ve Starém Městě „Na Valách“, ale i na dalších centrálních nalezištích z období Velké Moravy. Některé šperky měla mladá žena v době pohřbu na sobě, tedy upevněny na šatech, nebo na hlavě či ve vlasech, jiné, uložené v plátěném váčku, jí byly pozůstalými přiloženy dodatečně, v průběhu pohřebního aktu. To naznačuje, že patřila k nejvyšší společenské elitě starých Moravanů 1. poloviny 9. století.

Ze sbírky Moravského zemského muzea, Centra slovanské archeologie; inv. č. 105 633-644

Záběry z archeologické rekonstrukce velkomoravského šperku provedené kolegy z Ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity – artefakty z experimentu a jeho videodokumentace byly součástí výstavy, foto převzato z publikace Čáp, Pavel – Macháček, Jiří – Špaček, Josef: *Tajemství výroby velkomoravského šperku. Archeologický experiment*, Praha 2011